

Camí de la Palomera

En la cara sud de la muntanya de Montserrat, es troben varis camins que permeten pujar des de la plana fins al capdamunt del massís. Alguns dels camins són força antics, ja que es troben referenciats en cartografies antigues o esmentats en les primeres cròniques d'itineraris. Bona part d'aquests camins, abans d'integrar-se en els itineraris montserratins, eren vies transitades per llenyataires i carboners en el seu traginar constant per treure els recursos de la muntanya. Acostumaven a ser camins ben traçats i ben construïts que encara avui en donen testimoni els murs de contenció del traç a l'amplitud, avui disminuïda per la vegetació que tenien aquests camins.

Amb el temps, el senderisme, els escaladors o altres usos, han fet seus aquests camins i avui formen part, amb tota naturalitat, de la important xarxa viària de la muntanya. El que no es habitual es trobar camins fets no massa temps. Un dels més notoris és el GR172 que gràcies a l'entusiasme, tenacitat i treball de Jordi Oliver i Pausas sorgí a partir de la unió d'altres camins que transcorrien per la cara nord del massís. Altres camins s'han fet a partir de l'ús donat a les vies d'aproximació dels escaladors i altres han aparegut per altres necessitats.

Aquest és el cas del camí que puja de la plana de la Fonollosa a la Palomera per confluïr amb el camí que uneix el coll de la Palomera amb el camí del torrent del Migdia i el camí que puja, a través del torrent de la canal Roja cap al Montgròs. Amb aquesta nota s'explica com ha evolucionat aquest camí i es proposa ordenar la diferent toponímia que les diferents cartografies han emprat per identificar aquest camí.

El serrat de la Palomera, prou important tot i que discret en l'orografia montserratina, només s'esmenta de passada en la cartografia de Joan Cabeza (1909). Tampoc s'esmenta cap camí que hi permeti pujar-hi des de la plana a la guia *Montserrat. Itineraris* (1909) editada per la Revista Montserratina, a diferència d'altres camins situats la vessant sud del massís i propers al serrat de la Palomera, com són el camí dels Francesos o el camí a la cova de l'Arcada.

Serrat de la Palomera, Joan Cabeza 1909

Tampoc Ramon de Semir destaca l'existència de cap camí al peu del serrat de la Palomera quan fa el seu mapa topogràfic l'any 1949.

Serrat de la Palome

Però, Ramon de Semir, a diferència de Joan Cabeza quaranta anys abans, sí que dibuixa el camí que puja paral·lel a la canal Roja per confluïr amb el camí del Montgròs. Ramon de Semir anomena aquest camí com *camí de la Palomera*. És evident que aquest excel·lent topògraf i excursionista atorga la toponímia d'aquest camí conceptualitzant-lo com una via de comunicació descendent des del camí del Montgròs cap a la Palomera.

La visió de Ramon de Semir té cert sentit si s'analitza des del punt de vista de l'explotació d'aquest camí per part dels carboners. En els dos extrems del camí, entre el coll que permet accedir al serrat del Faraó i el camí del Montgròs, hi ha una o més places carboneres, amb indicis d'unes obres que podien ser per facilitar un habitacle pels carboners. La proximitat del bassal dels Avellaners donava una relativa confortabilitat a aquestes carboneres. L'altra carbonera es troba en la part inferior del camí, a prop on avui surt un dels camins cap els Plecs del Llibre. Aquesta carbonera seria de fàcil accés pel camí que uneix el coll de la Palomera amb el camí del torrent del Migdia. Tenint molt a prop la font de la Cajoleta o alguns dels bassals amb aigua del propi torrent.

Si bé l'existència de carboneres en els dos extrems del camí explicaria que fos emprat, en cada cas pels carboners, la unió dels dos extrems per un camí es comprensible només com a via de comunicació dels carboners per comunicar les carboneres. És més difícil que el camí servís per tragar carbó ja que passa per alguns indrets de molt mal pas pels animals. Tot i que en algun punt és evident l'existència d'algun mur per consolidar el camí, difícilment el tram central del camí identificat per Ramon de Semir com de la Palomera era practicable per animals de bast.

Llorenç Estivill publicà l'any 1949, el mateix any que Ramon de Semir edità el seu mapa, el llibre *Montserrat* on s'esmenta el serrat de la Palomera sense fer cap esment a un camí que permetés remuntar el serrat. Tampoc en cap dels itineraris

que relaciona es comenta que hi hagi un camí que permeti pujar al serrat de la Palomera des de la plana, ni el camí que dibuixa en Ramon de Semir anomenat *camí de la Palomera*.

En el llibre *Itineraris montserratins* publicat l'any 1961 pels Amics del Sol, i escrit per Pere Bosquets, tampoc hi ha cap esment al camí de la Palomera de Ramon de Semir ni cap corriol que des de la plana de la Fonollosa s'enfili cap al capdamunt serrat. L'única referència propera al camí dibuixat per Ramon de Semir és indirecta, doncs al presentar l'itinerari 33, els Plecs del Llibre, dibuixa un camí que comparteix el tram final del camí descrit per aquell.

En moltes edicions del mapa de l'editorial Alpina, la dels anys 1963, 1970, 1973 i 1975 no surt dibuixat el camí que des de la Fonollosa puja a la Palomera, però sí el camí que transcorre paral·lel a la canal Roja. Aquest camí, seguint el que havia fet en Ramon de Semir, es identificat com *camí de la Palomera*. No es dibuixa el camí dels Plecs del Llibre.

Camí de la Palomera, mapa editorial Alpina 1963

En els llibres que Josep M. Rodés i Ferran Labraña dediquen a l'escalada montserratina, *Roques, parets i agulles de Montserrat, el volum 5, Regió dels Ecos* (1972), tot i parlar de roques properes a les zones on passen aquests camins no esmenten cap dels camins, probablement perquè el seu interès és presentar només les vies d'escalada donant per suposat que els escaladors ja sabem com aproximar-s'hi.

És Josep Barberà qui, en el seu llibre *Montserrat pam a pam* (1977), dóna una informació rellevant per entendre l'evolució dels camins del serrat de Palomera. Al parlar d'aquest serrat, el qual fa servir per establir una secció, l'onzena, dins de la seva classificació de les agulles montserratines, comenta que "*actualment existeix un camí que hi ascendeix (a la Palomera) des de can Jorba i que és utilitzat per gairebé tothom qui va la Palomera*". Aquesta referència evidencia que el camí per pujar a la Palomera era recent la qual cosa explicaria que en les referències anteriors, siguin cartogràfiques o d'itineraris, no en fes cap esment a aquest camí. Josep Barberà no esmenta per res el camí del Plec del Llibre.

L'any 1984 l'editorial Alpina incorporà per primera vegada un camí que puja al

serrat de la Palomera des de la Fonollosa, tot i que manté com a camí de la Palomera el que puja paral·lel a la canal Roja així com el camí dels Plecs del Llibre que ve des del torrent del Migdia i el camí que per sota aquest uneix també els Plecs del Llibre amb la Canal Roja. Aquesta situació es manté també en el mapa de 1989.

Camí de la Palomera, mapa editorial Alpina 1984

Pocs anys després, 1996, l'editorial Alpina introduí uns importants canvis en la toponímia dels camins d'aquesta zona. A partir d'aquesta edició nomenà *camí de la Palomera* el que transita des de la plana de la Fonollosa fins el coll de la Palomera, identificà com a *camí de la Coma de Naps de Dalt* el que transcorre una part en paral·lel a la canal Roja i *camí de Plecs del Llibre* al camí que va des del torrent del Migdia fins la canal Roja. No es dibuixa l'altra camí que uneix aquest dos indrets per una cota inferior i que constava en edicions anteriors. Aquesta cartografia, a més de modificar el que fins aquells moments era la toponímia d'aquests indrets introdueix el nom de la Coma de Naps de Dalt que, tal com es comentarà en una altra nota, portarà a un petit embolic sobre el nom i situació de les comes montserratines d'aquesta regió.

Camí de la Palomera, editorial Alpina 1996

Per la seva part, Jordi Oliver en la seva guia *Montserrat. Guia itinerària* publicada l'any 2003, parla del camí dels Plecs del Llibre però no el descriu per considerar-lo entre mig perdut o sense cap interès pel propòsit de la seva obra. El mateix fa del camí, que anomena *camí de la Palomera*, i que va des de l'entorn de can Jorba al camí del Cabrit. Tot no fer-ne esment dibuixa els dos camins en els mapes que adjunta.

En la darrera edició de l'Alpina, 2015, es torna a modificar la toponímia dels noms dels camins. En aquest cas, s'opta per una solució més eclèctica com és el dibuixar els camins sense nom. S'identifiquen tots els camins entorn al serrat de la Palomera, el serrat del Faraó i els Plecs del Llibre, però no se'ls dona cap nom.

Mapa editorial Alpina 2015 sense cap toponímia del camí de la Palomera

El mapa de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya és força peculiar en relació al sistema de camins entorn de el serrat de la Palomera i el serrat del Faraó. No es dibuixen ni el camí que puja a la Palomera des de la Fonollosa, ni el camí dels Plecs del Llibre. L'únic camí dibuixat parcialment i sense nom és el que s'enfila en paral·lel a la canal Roja però queda interromput.

Regió de la Palomera, mapa Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya

Com a conclusió de tot podem considerar que el camí que puja des de la plana de la Fonollosa cap al serrat de la Palomera està avui perfectament identificat i cartografiat però no té assignat un nom, tot i que la gent avui el coneix popularment com el *camí de la Palomera*. Probablement, qui decidí nomenar-lo així obvià la toponímia feta servir anteriorment per Ramon de Semir per identificar un altre camí que també porta al serrat de la Palomera, en aquest des del Montgròs.

Confluència del camí de la Roca Plana dels Llamps amb el camí del Montgròs.
Mapa Alpina 2015

Com que avui en dia el nom de *camí de la Palomera* està prou consolidat i, per evitar confusions caldria nomenar adequadament el camí que puja al Montgròs en paral·lel, primer, i després, parcialment, per dins de la canal Roja. Una proposta podria ser, reservar el nom de *camí de la Palomera* el camí que puja aquest serrat des de la plana de Fonollosa i com *camí de la Roca Plana dels Llamps* el que puja per l'entorn de la canal Roja. En el cas del segon camí podrien haver-hi altres alternatives, com per exemple, el *camí de la Coma dels Naps de Baix*, perquè acaba en l'entorn d'aquest coma o el *camí de la canal Roja* perquè transcorre en bona part proper a aquest torrent. Però considero que els noms dels camins, en la mesura que sigui possible, han d'indicar la direcció o sentit en que es mouen per això la designació de *camí de la Roca Plana dels Llamps* expressa molt bé on porta en el cas que es pugui des de l'entorn de la canal del Migdia cap al

Montgròs. Com que el sentit contrari, el de baixada des del Montgròs, li seria adient l'antic nom de *camí de la Palomera* però això seria coincident amb el nom del nou camí que puja a la Palomera des de la Fonollosa, millor procurar consolidar el nom de *camí de la Roca Plana dels Llamps*.